

Logopedagogika

Inovativni holistični pristop na področju vzgoje in izobraževanja¹

■ **Sebastjan Kristovič**, prof. dr., predstojnik specialističnega študijskega programa Logopedagogika, Univerza Alma Mater Europaea.

Logopedagogika, inovativni holistični vzgojno-izobraževalni (VIZ) pristop, je nastala kot odgovor na krizo VIZ-sistema in na raznovrstno problematiko družinske pedagogike doma in po svetu, ki sta v jedru zaznamovani s permisivnostjo.

Permisivna paradigma in številne teoretične predpostavke, ki so utemeljene na nepopolnih, redukcionističnih in determinističnih antropologijah, na katerih se je vzpostavil slovenski VIZ-sistem, so naredile generacijsko škodo slovenskim otrokom, mladostnikom in celotni družbi. Imamo generacije apatičnih in naveličanih otrok ter mladostnikov, ki v svojem življenju ne vidijo in ne doživljajo nobenega smisla. Nimajo veselja do učenja, novih vsebin, ustvarjanja, dela, lepote, odnosov, življenja ipd. Tudi v učenju (ki je neredko zreducirano na faktično pomnjenje in ponavljanje) pogosto ne vidijo nobenega smisla. Če otrokom ne znamo približati pomena in lepote novega znanja, je učenje v veliki meri ne-

smiselno. Kdor mora početi tisto, kar je zanj nesmiselno, ga to vedno vodi v občutja nesrečnosti. Tudi sreča in zadovoljstvo bi morala v vzgoji in izobraževanju zavzeti pomembno mesto. Vse raziskave v zadnjih dveh desetletjih kažejo na skokovit porast depresije, anksioznosti, motenj hranjenja, samopoškodovanja, agresivnega vedenja, medvrstniškega nasilja, zasvojenosti (nekemične in kemične) ter drugih duševnih stisk in bolezni. V slovenskem prostoru smo področje duševnega zdravja pri otrocih in mladostnikih popolnoma zanemarili. Mnogi mladostniki življenje doživljajo kot nesmiselno, bežijo v digitalni ali kemični svet omame, so apatični, zdolgočaseni, nezainteresirani, notranje prazni in še in

še bi lahko naštevali. Zaslonska zasvojenost in zasvojenost z družbenimi omrežji je postala nekaj tako vsakodnevnega in 'normalnega', da tega sploh ne opazimo več. Vse to kaže, da je v našem sodobnem načinu življenja in vzgoje/izobraževanja nekaj zelo narobe.

V ta izpraznjeni in strokovno dezorientirani prostor vstopa logopedagogika, ki skuša celovito naslavljalati problematiko in ponuja konkretne rešitve, ki igrajo ključno vlogo pri kakovostni vzgoji in izobraževanju. Logopedagogika zajema vzgojo, izobraževanje, duševno zdravje in razvoj osebnosti.

Holistični pristop

Na področju šolstva se srečujemo s problematiko necelostnega pristopa in osebnostne necelovitosti pedagoških delavcev. Duševno zdravje vsako leto upada. Eden od ključnih dejavnikov za ohranjanje duševnega zdravja je osmišljeno življenje, ki je sestavljeno iz posameznikovih smiselnih odločitev in osebnih vrednot, ki gradijo kakovostno življenje.

Med učitelji in drugimi pedagoškimi delavci je čutiti skrb vzbujajočo apatičnost ter pomanjkanje pedagoškega elana na delovnem mestu. To so potrdile domače in tuje raziskave. Mnogi pedagoški delavci doživljajo, da je njihov poklic v družbi izredno podcenjen in nespoštovan.

Rešitve in prenova VIZ-sistema morajo biti zaradi tega nujno trajne, celovite ter holistične. Bosmans pravi: »Prepričan sem, da je to, kar se danes dogaja po raznih šolah, dosti pomembnejše za prihodnost kot vse dejavnosti po tovarnah, obratih in pisarnah. Kajti to, kar tam oblikujejo, preoblikujejo ali deformirajo, izobražujejo, vzgajajo ali zavajajo, so

Foto: BS

ljudje. Če bi bili pomembni samo razum in natrpani možgani, potem nastajajo tam popolni roboti, ne ljudje. Šole in univerze, kjer profesorji, učitelji in učiteljice za plačilo posredujejo le neka specializirana znanja, vodijo družbo v duhovni propad. /.../ Vzgajati ne pomeni zgolj razvijati razum, marveč oblikovati celotnega človeka, tudi njegovo srce in njegov značaj. Vzgajati pomeni iz roda v rod prenašati duhovne vrednote, ki dajejo življenju vsebino in smisel. Tega pa ne moremo doseči le z besedami, marveč predvsem tako, da te besede udejanjimo v lastnem življenju, v svoji človeški drži. Vzgoja je skupna naloga staršev, šol, univerz, tiska, radia, televizije in javnega mnenja. To je velika odgovornost.» (Bosmans 2017, 133–134) Logopedagogika tako posebno pozornost namenja tudi pedagoškim delavcem, njihovi edukaciji in izgradnji njihove osebnosti.

Treba se je zavedati in upoštevati, da otrok ni samo kognitivno/racionalno bitje, ampak je nedeljiva celota telesne, duševne in noetične razsežnosti. Pomeni, da bi tudi celoten VIZ-sistem/proces moral delovati v smeri, da bi upošteval, zajemal in razvijal vse tri razsežnosti. Gre za holistični pristop, s čimer se logopedagogika izogne vsakršnemu redukcionizmu, determinizmu in nihilizmu, ki ima za posledico dehumanizacijo in depersonalizacijo človeka, kar pomeni zreduciranje človeka na nek skupek psiholoških in fizioloških mehanizmov. Na področju stroke in znanosti je najbolj problematično definirati in opredeliti prav duhovno razsežnost. Zaradi tega smo ji v naši raziskavi, sintezi rezultatov in posledično v konstituiranju holističnega vzgojno-izobraževalnega sistema namenili posebno pozornost, ker je na tem področju najbolj zapostavljen prav ta vidik.

V slovenskem prostoru se na področju znanosti in stroke pogosteje uporablja pojem »celosten«. Pojem »holističen« v našem prostoru vsebuje pridih ezoteričnosti oziroma *new agea*. Vendar je glede na naše antropološko razumevanje človeka in ker želimo ostati popolnoma v okvirih stroke in znanosti, ustrenejši prav slednji izraz. Pojem »celostni« v sebi namreč vključuje vidik vsega, celo-

te, totalnosti (vsezaobjemajoče); pomeni zajeti vse dele ali elemente. Če zajamemo vse – izven tega ne ostane nič več. V logopedagogiki pa želimo razvijati in ohranjati dejstvo, da je človek vedno več, kot je razum zmožen dojeti, razumeti in razložiti. Torej, celota je vedno več kot vsota njenih posameznih delov. Zaradi tega smo se odločili za uporabo besede »holističen«, ki v svojem jedru še vedno ohranja prostor za tisto neizmerjeno, nezaobjeto, nedoločeno in ne povsem razumljeno. Grški ὅλος (hólos) ne vsebuje tega momenta totalnosti, zato je pojem »holističen« bolj primeren pojem za uporabo na področju VIZ kot pojem »celosten«.

Kaj je logopedagogika?

Osnovno izhodišče logopedagogike predstavlja spodnja enačba:

$$\psi = x + y$$

Prva neznanka je otrok in njegova edinstvena osebnost, druga neznanka je učitelj/vzgojitelj in njegova edinstvena osebnost, tretja neznanka pa je metoda oziroma pristop, ki ga bo učitelj/vzgojitelj izbral. Pomeni, da vsaka metoda ali pristop ne bo enako učinkovit pri vsakem otroku. Še več, tudi vsak učitelj ali vzgojitelj ne bo enako učinkovit ob enaki metodi ali pristopu.

Frankl je skozi razprave, ki jih je imel s Freudom, Adlerjem in filozofi Husserlom, Schelerjem, Jaspersom, Heideggerjem in Hartmannom, oblikoval

antropološko raziskovalno smer, ki jo je poimenoval eksistencialna/bivanjska analiza, ustrezno psihoterapijo pa je poimenoval logoterapija.

Osrednje izhodišče logopedagogike je holistična podoba človeka, ki je utemeljena na antropološkem temelju logoterapije/eksistencialne analize, ki poleg telesne in duševne vključuje tudi duhovno razsežnost. Področja duhovne razsežnosti so npr. smisel, odgovornost, svoboda, samotranscendenco, odnosi, vrednote, samodistanca, vest, intuicija, ustvarjalnost, volja do smisla, dostojanstvo, noodinamika.

Cilj logopedagogike je celostno razvita in integrirana osebnost. Pot do tega cilja je holistični VIZ-pristop, ki se udejanja na podlagi razvoja 25 področij (temeljnih gradnikov logopedagogike): 1. svoboda in odgovornost, 2. volja do smisla, 3. smisel – vzgoja za smisel, 4. ustvarjalnost, 5. empatija, 6. avtonomija, 7. personalizacija, 8. samostojnost, 9. občutek za lepo, 10. vest in intuicija, 11. vzgoja za vrednote, 12. identiteta, 13. samotranscendenco in samodistanca, 14. odnosi (do življenja, sveta, sebe, drugih, smisla, presežnega), 15. samopodoba, samozavest in spoštovanje, 16. dostojanstvo, 17. odnos do presežnega in vera, 18. etika, 19. vztrajnost, odpornost in delovne navade, 20. noodinamika, 21. ljubezen (*agape*), 22. ideali/ideje/vizija, 23. samovzgoja, 24. življenje kot naloga in 25. duševno zdravje.

Uporabnost in nujnost apliciranja spoznanj logoterapije/eksistencialne analize v VIZ-področje je prvi omenjal in spodbujal že Viktor Frankl. V tem kontekstu se v svetu uporabljata dva pojma: eksistencialna pedagogika in logopedagogika. V raziskavi smo izvedli temeljito komparativno analizo vseh elementov v obeh pristopih in na podlagi tega sintetizirali oziroma komplementarno združili oba pristopa. Ker sta oba pristopa imela nekatere 'pomanjkljivosti' oziroma po naši oceni ne dovolj integrirane določene vidike, smo jih dopolnili in vključili. Inovativnost je v tem, da smo v zaključnem delu raziskave izvedli sistematično sintezo eksistencialne pedagogike, logopedagogike (kot je bila razvita do zdaj) in holističnega pristopa v VIZ, kot ga zastavljata in razumeta UNESCO ter Evropska komisija. Ta inovativni (izpopolnjen) holistični VIZ-pristop smo, iz utemeljenih razlogov, poimenovali logopedagogika. Logopedagogika nima samo VIZ-pomena v ožjem smislu, ampak tudi v širšem. Velik poudarek namenjamo celovitemu razvoju osebnosti. Življenje je smiselno, vredno in lepo in otroku je treba med odraščanjem pomagati ter ga podpirati, da pride sam do tega uvida in spoznanja. Otroka je treba pripeljati do zavedanja, da je posameznik

svoboden in svobodno izbira svoje odločitve in za te svoje odločitve (ali pa neodločitve, nedejanja) prevzema odgovornost oziroma posledice, ki so vedno osebne zasluge ali krivda. Vendar to spoznanje ni usidrano na kognitivni ravni, ampak gre predvsem za nekakšen bivanjski uvid, za uvid na najgloblji eksistencialni ravni. Takšen uvid postane trajen samo, če se 'zgodí' na celovit način, kar pomeni na telesni, duševni, predvsem pa na duhovni ravni. Zato je logopedagogika predvsem VIZ-pristop, ki vsebuje tudi komponento podpore in opolnomočenja pri premagovanju in reševanju eksistencialnih bivanjskih vprašanj. Ravno s temi vprašanji ima npr. sodobni mladostnik največ težav. Večina mladih nima težav, ker ne bi bili dovolj pametni ali ker ne bi bili svobodni ali ker bi živeli v materialnem pomanjkanju. Večina mladostnikov nima težave, da ne bi imeli od česa živeti, jih pa ima ogromno težave, ker ne vedo, čemu naj živijo, ker ne vedo, za kaj naj živijo in kaj je smisel njihovega obstoja. Mnogi ne vedo, kaj naj s svojim življenjem sploh storijo. Treba se je zavedati, da so stiske otrok in mladostnikov predvsem posledica napačnih življenjskih vsebin in zgrešenih vzgojnih ravnanj. Izhodiščna točka logopedagogike so naslednja vprašanja: Kakšno osebo želimo

na koncu VIZ-procesa? Kam naj otrok 'pride' ob zaključku šolanja, kaj je pravzaprav cilj? Odgovora na prvi dve vprašanji pa vsebujeta odgovor na tretje vprašanje: Kakšno družbo in prihodnost si želimo? Cilj vzgoje in celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa je v tem, da otrok postaja – in že je – celovito delujoča, srečna, osmišljena, avtonomna in zadovoljna oseba v skladu s trenutnimi razvojnimi značilnostmi.

P. S.: Ker se zelo dobro zavedamo, da je VIZ-proces kakovosten v tolikšni meri, v kolikšni meri je kakovosten pedagoški delavec, smo na Univerzi Alma Mater Europaea pripravili in akreditirali (NA-KVIS) specialistični študijski program *Logopedagogika*, ki je prvenstveno namenjen pedagoškim delavcem in drugim strokovnim delavcem v VIZ. Gre za prvi, edinstveni in inovativni tovrstni študijski program, ne samo na nacionalni, ampak tudi na mednarodni ravni. ◀

Literatura

- Bosmans, Phil (2017): *Ne pozabi na veselje*. Celje: Celjska Mohorjeva Družba: Društvo Mohorjeva Družba.

Opomba

- 1 Obširno razlago, predstavitev in utemeljitev logopedagogike bralci najdejo v monografiji *Logopedagogika: holistični vzgojno-izobraževalni pristop za 21. stoletje* (2., dopolnjena izdaja).

Logoterapija – umetnost poslušanja

■ **Klara Ramovš**, prof. pedagogike, ima znanja s področja psihoterapije, smer logoterapija. Vodi svoje podjetje *Elite izobraževanje* za organizacijo izobraževanj in učnih delavnic ter predava na seminarjih s področja komunikacije. Ima veliko izkušenj v izobraževanju odraslih.

Predstavljajte si, da ste se znašli v življenjski nevarnosti in kričite na pomoč. Na ves glas. Kolikor premore vaše grlo. A zaman. V tistem kraju in tistem času ni nobenega, ki bi vas slišal.

Vaš obstoj je ogrožen, a nobenega ni, da bi slišal vaš klic.

Če človek govori in ga nihče ne posluša, je enako, kot da ne bi obstajal. Pri svojem delu srečujem veliko ljudi, ki bi se radi naučili govornišтва, radi bi

postali odlični retoriki, prepričljivi in karizmatični; po drugi strani pa je zelo malo ljudi, ki bi se želeli naučiti odličnega poslušanja. Spoznavam tudi stro-

kovnjake za odnose, učitelje, psihologe, psihoterapevte in coache, ki ne zmorejo resnično poslušati. Srečujem menedžerje, vplivne vodje in zdravilce, ki so osredotočeni le vase in bi pogrnili na izpitu poslušanja.

Vzgojili smo generacije ljudi, ki komaj čakajo, da pridejo na dan z besedo. In zelo malo tistih, ki znajo zares poslušati.